

Gruppevejledning i et systemisk perspektiv

Oplæg
UUVF's Samba konference
13. november 2012

Trine Hinchely Harck
"Udvikling af vejledning"

www.trineharck.dk

Ingen metoder/ teknikker virker!
Metoder udføres av mennesker – med kommunikasjon.
Kommunikasjon virker!

Jorunn Sjøbakken og Truls Fleiner

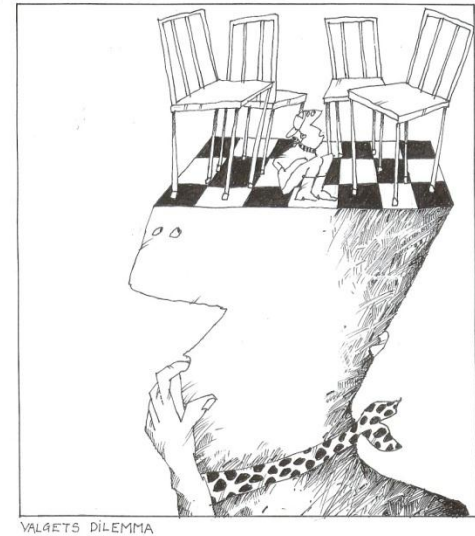
Hvilken forståelse bidrager den systemiske tænkning med?

- "Ordet skaber hvad det benævner" (Grundtvig 1829)
- fra at løse problemet til at skabe nye forståelser
- relationer
- helhed og sammenhæng
- fra årsag – virkning til cirkulær forståelse
- al erkendelse og forandring kommer indefra

Hvorfor gruppevejledning?

4 perspektiver:

- individualisering som vilkår
- et tidssvarende vejledningssyn
 - at udvikle valgkompetence
- vejledningssamtalen – et rum for refleksion
- det relationelles betydning

Tidligere løste man som ung en billet til et bestemt uddannelsestog (ungdoms – og videreuddannelsesvalg), et billetvalg som var bestemt af en række strukturelle faktorer som social baggrund, køn og geografi, hvorefter man kollektivt tilbagelagde rejsen.

I dag foregår rejsen i stedet i en bil med den enkelte uddannelsessøgende som chauffør. Denne individuelle rejse rummer mange forskellige veje med mulighed for kortere eller længere ophold undervejs, inden rejsen fører frem til den station, som måske er blevet flyttet siden rejsen indledtes.

I modsætning til tidligere kan man ikke længere i samme omfang spejle sine uddannelsesvalg i fortiden eller i omgivelserne, men man er i stadig højere grad henvist til selv at forme sin fremtid.

(efter Finn Wiedemann)

Den samfundsmæssige kontekst (1)

Kulturel frisættelse

- ❑ Frisættelse fra overleverede normer og traditioner
- ❑ Vi må selv skabe mening, tage stilling, træffe valg og begrunde dem
- ❑ Individet skal til stadighed konstruere sit eget liv, skrive sin egen biografi
- ❑ = individualisering

Individualiseringens iboende dobbelthed

- ❑ Der er tale om en individualisering med en iboende dobbelthed. På den ene side kan den give en oplevelse af grænseløse muligheder for at forme sit eget liv, og på den anden side har den som konsekvens, at "den enkelte på en gennemgribende og uafviselig måde oplever alene at have ansvaret for sig selv, sine handlinger, og hvad de fører med sig."

Illeris m.fl. 2009: Ungdomsliv

Den samfundsmæssige kontekst (2)

Den sociale arv og den kulturelle frisættelse

- Vi er alle tilsyneladende frit stillet - de sociale klasser eksisterer men de organiserer ikke mere i samme grad erfaringer og efterlader derfor et enormt tomrum
- De unge er alle blevet stillet i udsigt at der er frit valg på alle hylder – hvis de (selv) vælger rigtigt

Birgitte Simonsen: Den sociale arv og den kulturelle frisættelse. UP 6/1995

Unge selvorienteringsproces

- man orienterer sig med henblik på at finde sig selv, sine muligheder, funktionsmåder og præferencer, så man efterhånden får opbygget en vis identitetskerne eller selvidentitet og nogle rationaler for alle de valg, man hele tiden stilles overfor
- unge møder enhver aktivitet ud fra spørgsmålene: hvad betyder de for mig, og hvordan indgår de i min selvorientering, hvad kan jeg bruge den til
- selvorientering er således uomgængelige for de unge, og det er grundlæggende herudfra de vælger, oplever og vurderer uddannelserne, fagene og alle andre aktiviteter, der kan bidrage til deres udvikling og kvalificering

Illeris m.fl. (2002): Ungdom, identitet og uddannelse

Det er ikke længere samfundets skyld

- Nutidens unge bebrejder sig selv, når de ikke kan håndtere ungdomslivets udfordringer
- De unge anskuer i vid udtrækning sig selv gennem et individualistisk prisme
- De maler et billede af sig selv som frie individer, der dybest set har mulighed for at skabe sig den tilværelse, som de allerhelst vil have – det handler blot om at træffe de rigtige valg...
- For unge i gråzonen er følelsen af frihed og kontrol fremstå som et ubærligt ansvar

Når det er svært at være ung i DK, CEFU 2011

Vejledning i fællesskaber

.....den førmtalte individualisering, som er et uomgængeligt vilkår, kan modsvares af fællesskabsoplevelser, fælles bearbejdelse i grupper, på hold eller i klasser og være med til at udvide unges forståelse af egne problemer som en del af fælles samfundsmæssige problemstillinger.....

Illeris m.fl.: Ungdomsliv, Samfundslitteratur 2009

At sætte problemer i ”kontekst”

Et vigtigt sigte med vejledningen er derfor at sætte problemer og nederlag ”i kontekst” ved at skabe opmærksomhed om de forhold, der har skabt dem. Det kan dels gøres ved at spørge ind til selvfølgeliggjorte forestillinger og krav, som optræder i den vejledningssøgendes fortælling. Dels ved at inddrage andre vejledningssøgende som ”vidner” og ”udspørgere” til hinandens fortællinger og derigennem blive opmærksomme på fælles forhold”

Camilla Hutters og Jo Krøjer i Metodehåndbog i fortælleværksted, FFD 2006

Hvad er på spil i unges karrierekonstruktionsprocesser?

Et vejledningssyn

”Fra erhvervsvalg til karriereudvikling”

I industrisamfundet - at træffe valg: et erhvervsvalg

- Undersøge interesser, evner...
- Undersøge arbejdsmarked (erhverv)
- At fastslå det optimale erhverv ved at matche personlige træk med erhverv
- At udarbejde plan for fornøden uddannelse
- ”Ifølge traditionel (matchnings)vejledning forventes unge – muligvis med hjælp fra en vejleder – at træffe et velinformeret og langsigtet erhvervsvalg, inden de forlader skolen. Men det er ikke mange voksne, der i dag beskæftiger sig med det, som de forventede, da de forlod skolen. Og alligevel udsætter vi til stadighed unge – og deres vejledere – for et pres om at lægge planer og træffe valg.”

I det senmoderne - karriereudvikling

- ”..det handler ikke om at træffe det rigtige erhvervsvalg. Det handler om at udruste folk med kompetencer (færdigheder, viden og holdninger) til på kvalificeret vis at træffe de myriader af valg, som voksne står over for i alle aspekter af deres tilværelse, hele livet”.

Phillip Jarvis. National Life/Work Centre, Canada

Karrierevalg

■ Den offentlige politiske diskurs

- en funktionalistisk forståelse af uddannelse og vejledning
- bygger på antagelser om, at unge kan træffe rationelle valg på baggrund af samfundets informationer om tilgængelige alternativer
- lægger sig tæt op af en træk-faktorteoretisk tilgang, som blev udviklet i industrisamfundet

■ Karrierevalg i dag

der er ikke tale om, at vi træffer et langsigtet velinformeret valg, valgene er ikke definitive, men tilbagevendende og må snarere forstås som "*valg under tilblivelse*" (Hutters)

de unge må konstruere deres egen livsbane og skabe deres egen fortælling om sig selv (Giddens)

karrierevalg må derfor ses som en igangværende læreproces, hvor unge skal lære at udvikle deres karriere i særlige læringsrum (Savickas)

Valgkompetence

- B** - kende til egne strategier ift. at træffe beslutninger, have en metode
 - O** - kunne agere i det foranderlige, tåle omstillinger
 - M** - kende muligheder (og barrierer)
 - S** - selvopfattelse, arbejde med selv billeder, kende sig selv
- og se sammenhængen mellem **S** og **M**

6 dimensioner i karriere-adaptability

(Gudbjörg Vilhjálmsdóttir og Mark Savickas, 2012)

- Omhu (concern) - ift. egen fremtid
- Kontrol (control) – over egen fremtid
- Nysgerrighed (curiosity) – ift. at undersøge sig selv og fremtidsmuligheder
- Selvtillid (confidence) – ift. at forfølge ønsker
- Samarbejde (cooperation) - ift. at kunne udveksle og dele med andre
- Samfundsfølelse (citizenship) – ift. at ønske at gøre sig nyttig i fællesskabet

Disse dimensioner viser sig afgørende for en meningsfuld karrierekonstruktion

Hvad kan kendetegne vejledningssamtaler?

- Mange samtaler har karakter af instrumentelle samtaler (spørgsmål - svar)
- De vejledte mangler ofte ejerskab - "Han skulle jo have informationer om mig"
- Mange samtaler igangsætter kun i ringe omfang en refleksionsproces

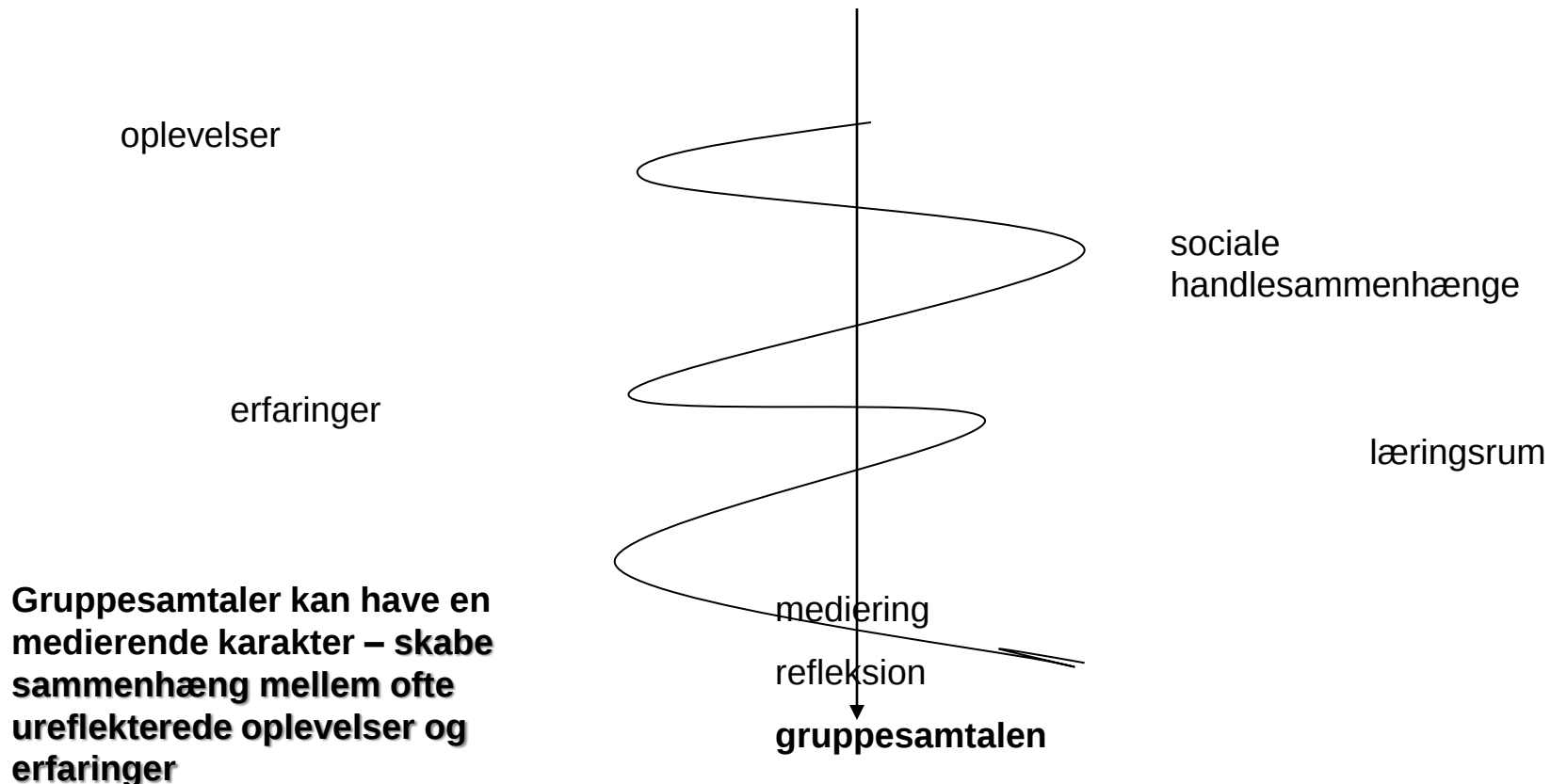
Pless og Katznelson : Unges veje gennem ungdomsuddannelserne, CEFU 2007

Nielsen og Katznelson: Når fremtiden tegner sig , CEFU 2009

Katznelson: De måske egnede , 2007

Karrierevalgsprocesser

er vifter af sociale processer, der spiller sammen med den vejledtes konkrete livssituation

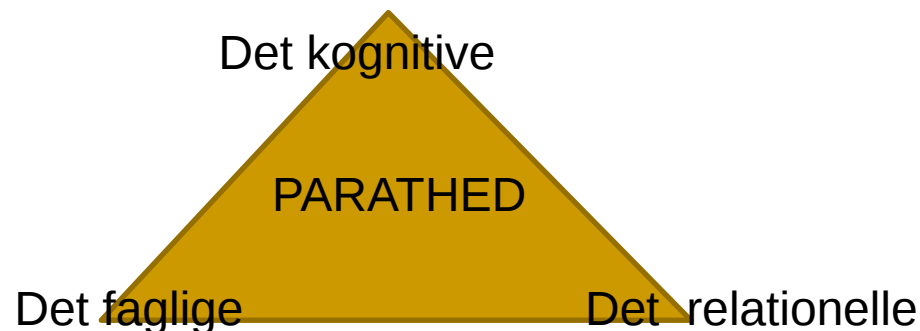
Udvikling af diskursiv bevidsthed

- at være i stand til at klare senmoderniteten kræver senmodernitetens kompetencer, som især læres i det senmoderne undervisningssystem
- unge skal kunne gøre deres praksisser refleksive:
praktiske handlinger → vanehandlinger →
refleksive måder at håndtere verden på
- unge der klarer sig er blevet ”refleksive over for deres eget liv”
- diskursiv bevidsthed udvikles i et socialt samspil/fællesskab – de unge skal have nogen at tale med om deres udfordringer

Mørch i Unges læring på klub- og fritidsområdet. Ungdomsringen, 2007

Uddannelsesparathed – har også en relationel faktor

- En kognitiv faktor – parat er noget man er
- En erfarings-og læringsfaktor – parat er noget man gøres til
- En relationel faktor – parat er noget man bliver i et socialt samspil med andre

Per Schultz Jørgensen: Uddannelsesparat – sammen med andre, www.ug.dk

Det relationelle

- spiller i mange unges liv en hovedrolle

- At have venner, der også sætter pris på uddannelse og fungerer godt i en uddannelsesmæssig sammenhæng

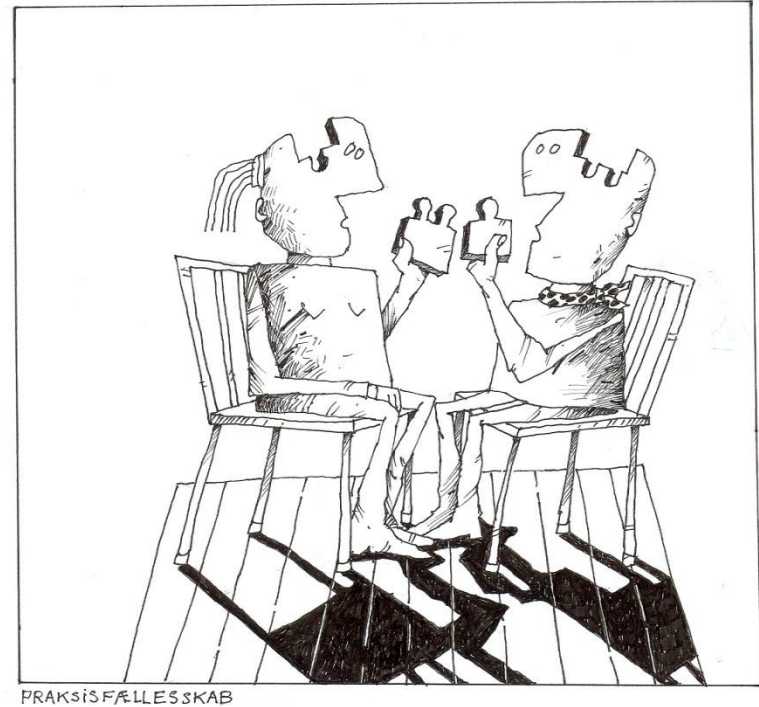
Faste grupper

- hvor der skabes bånd og forpligtelser – en gruppekultur
- hvor der udvikles gruppeidentitet
- bygger på unges aktive deltagelse
- Gruppen anerkender, giver tilbagemeldinger, støtter og fungerer som model for den enkelte

Udfordrer den individuelle tænkning – individuel vejledning, individuelle samtaler. . .

”Vi er individuelt fokuserede og ender ofte med netop at bekræfte den følelse af isolation, som rammer unge, der er på vej mod opgivelse”

Hvad kendetegner gruppe-vejledning?

Gruppevejledning

- Uddannelses- og erhvervsvejledning af en mindre gruppe, typisk 4-8 personer ad gangen. I gruppevejledning arbejder vejlederen bevidst med den dynamik, der opstår i gruppen.
- Formålet er, at de enkelte medlemmers viden og erfaring skal supplere hinanden og udgøre en ressource i processen. Samtidig kan gruppedynamikken fremme en af individualisering af problemer. Der skabes et fællesskab, hvor positiv selvforståelse og afklaring af ønsker, behov og muligheder understøttes.
- Vejledningen kan foregå med en eksisterende gruppe, eller gruppen kan være sammensat med henblik på vejledningen.

www.ug.dk

Gruppevejledning – på vej mod en definition

- Gruppevejledning er en **vejledningspædagogisk praksis**.
- Gruppevejledning er et særligt rum for **karrierelæring, karriereudvikling og fællesskabsdannelse**
- Med gruppevejledning skaber vi nye/ anderledes **betingelser**, som de vejledte kan bruge til at komme videre i forhold til deres udfordringer

Trine Harck: Gruppevejledning i et systemisk perspektiv: didaktiske refleksioner. I Vejledningsdidaktik. Schultz 2011

Trine Harck: Gruppevejledning set i et systemisk perspektiv. 2004. www.trineharck.dk

Hvad kendetegner gruppevejledning?

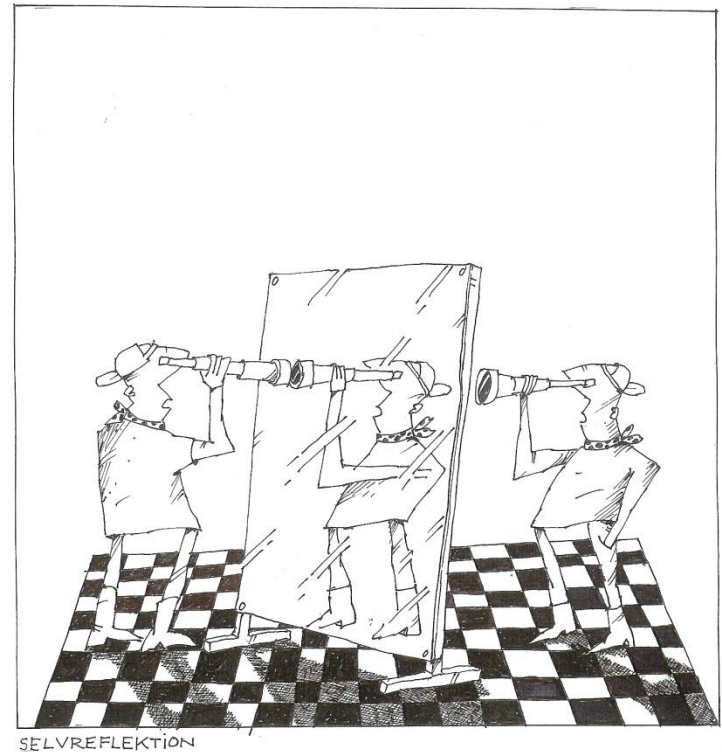
- bidrager med nyt – både i form og indhold
- andet og mere end individuel vejledning i en gruppe – eller information i en gruppe
- et undersøgende og kommunikerende rum, ift. det de vejledte erfarer på de mange arenaer de færdes
- læring i en social sammenhæng – de vejledte lærer ved at være deltagere i en gruppe
- fra vejlederens "kort over verden" til deltagerens "kort over verden" - fra vejlederen som den vidende til deltagerne som de vidende
- udnytter resurser og potentialer hos deltagerne - "de unge får udvidet deres verden - de får faktisk 10 hjælpere"
- aktiverer og ansvarliggør deltagerne – de vejledte får betydning/ giver hinanden betydning – "a climate of maturing" (Norman Amundson)
- et realistisk miljø
- identifikation og rollemodeller - at være lige som og at være forskellig fra
- der finder bevidnelse sted
- af-individualisering – de vejledte genkender sig selv i andres fortælling, udvider forståelse af fælles samfundsmæssige betingelser

Gruppevejledning

Et rum hvor

- der er plads til såvel det faglig som personlige/ menneskelige
- signaler kan opfanges
- de vejledte får opbakning og støtte og kærlige spark (anerkendelse og udfordring)
- de vejledte kan få nye vinkler på deres historier (nye forståelser og perspektiver)
- de vejledte kan spejle sig i hinanden
- de vejledte kan give hinanden feedback
- de vejledte bevidner hinanden
- de vejledte kan få et udefra-perspektiv på sig selv (refleksion)

Refleksionens betydning

Refleksion

- Igennem de seneste årtier har der været en stærkt forøget opmærksomhed på refleksion som et pædagogisk middel til at forbedre elevernes udbytte af skolens aktiviteter.

Det hænger til dels sammen med nye læringsmæssige erkendelser, der indebærer, at det ofte er gennem refleksion, man kan finde ud af, hvad man kan bruge det lærte til, og derigennem styrke akkomodative processer og transfermuligheder til andre sammenhænge – men det hænger også sammen med, at refleksion er et omdrejningspunkt for den aktuelle samfundsmæssige individualisering og den enkeltes identitetsdannelse. Det er ikke mindst gennem refleksion man kan få et personligt forhold til sin læring.

Refleksion -

det er svært at lytte med munden fuld af ord

"Når jeg har sagt hvad jeg tænker så kan jeg tænke over hvad jeg har sagt"
G.Bateson

- Refleksion er et tidsmæssigt afgrænset rum for en professionel praksis
- Refleksionens domæne: Helikopterperspektiv, her spørges, tænkes, lyttes, afprøves hypoteser, drømme og visioner
- Refleksion fremmes gennem processer, der er kendetegnet af skift mellem tale- og lyttepositioner
- Fokuspersonen veksler mellem tale- og lytteposition og kommer derved til at iagttage sig selv – hendes tanker formes, mens hun taler og lytter

Refleksionens betydning - De tre domæner

Det personlige domæne – her er vi, når vi tager stilling til, hvad vi synes om det: det subjektive

- Den personlige/ private baggrund og erfaring
- Religiøs/ kulturel baggrund
- Moralske/ etiske normer/ holdninger
- Faglig baggrund og værdier
- Personlige og professionelle sandheder og vaner
- Følelser
- Smukt/ grimt
- Sandt/ falsk

UNIVERS

Forståelsens/ refleksionens/ udviklingens domæne - her er vi, når vi prøver at forstå det, der foregår. Her er svarene ikke parate, her er vi søgende

- Mange perspektiver, versioner, ideer og sandheder
- Nysgerrighed. Her spørges, lyttes og tænkes højt
- Ikke rigtig – forkert, men ligeværdighed/ lige gyldighed
- Her angribes og forsvares ikke. Her spørges og tænkes
- Vaner og sandheder lægges til side for en stund
- Her er man i observatørperspektiv til sig selv
- Her prøver man for en stund at være "i den andens sko"
- Her forhandles, men besluttet ikke

MULTIVERS

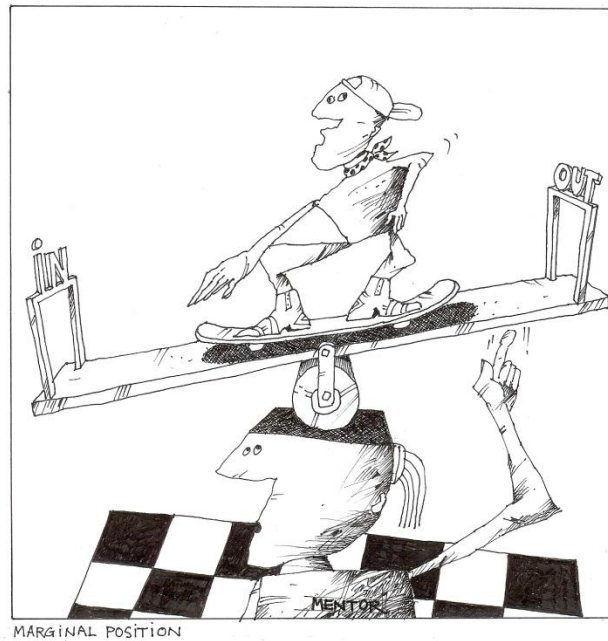
Produktionens/ Handlingens domæne - her er vi, når vi tager beslutninger og handler. Dvs. omsætter tanker og ideer og holdninger til handling

- Love, regler, cirkulærer, arbejdsbeskrivelser
- Kompetencefordelinger
- Arbejdets færdselsregler
- "Hvad er mit job?" "Hvordan skal det udføres?"
- Det praktiske liv, her skal handles
- Ikke ligeværdighed, ikke nødvendigvis samtykke

UNIVERS

Efter Peter Lang, Kensington Consultation Center, London

Gruppevejledningens form

Gruppevejledningens form

Aktiviteter, øvelser.....bindes sammen af interview af gruppens medlemmer med efterfølgende **refleksion**.

Vejleder **viser** formen ved **at gøre/ guide**

1.Vejleder interviewer (kort) person A ud fra det valgte tema– resten af gruppen lytter

2.Gruppen **reflekterer** – person A lytter

Vejleder går med i refleksionen og hjælper den på vej

De reflekterende forholder sig til, hvad de har hørt A sige og taler herudfra.

Der er evt. en overskrift på refleksionen, *en "tænkehat"*.

Tænkehatte *kan* være:

Anerkendelse af A (en runde, der viser A, at han er blevet set, hørt og forstået)

Hvad kom du til at tænke på, da du hørte A's historie?

Hvad undrer du dig over?

Hvad kunne du have lyst til at spørge A om?

Gode ideer til A (ud fra eget perspektiv)

Det kan jeg kende fra mig selv...

Det sætter A's historie i gang i mig...

3.**Kort "opsamlende" interview** af person A

4.Vejleder **interviewer person B**

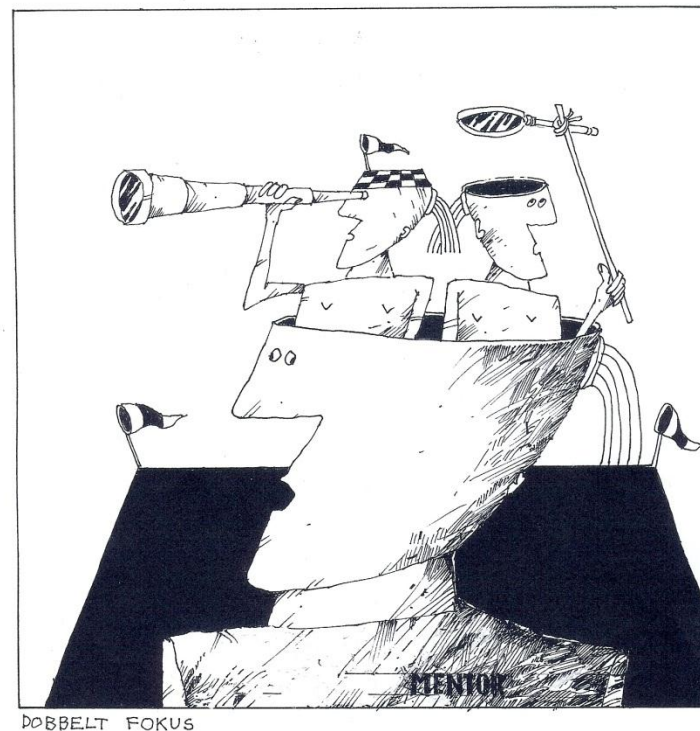
Pkt. 2 – 3 gentages

Og sådan fortsættes ift. alle gruppens medlemmer

Gruppevejledningen rundes af med at samle op i forhold til hver enkelt:

Hvad har du lært i dag? - hvad har du fået ud af i dag? – hvor er du nu? –hvad skal du/ vi arbejde videre med?
hvad gør du helt konkret? – har du brug for hjælp/ hjælpere? – nye aftaler?

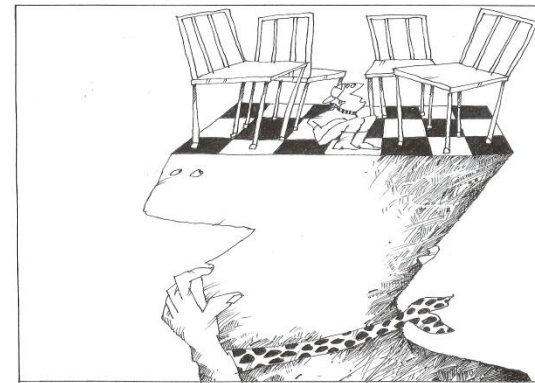
Vejledningsdidaktiske overvejelser

Gruppevejledning

– vejledningsdidaktiske overvejelser

- *Hvad* er det, jeg vil med gruppevejledningen?
Hvad er målet?
- *Hvorfor* er gruppevejledning den gode/ den bedste vejledningsform
lige her?
- *Hvordan* gør jeg?

Samtalernes horisont

fortid

- noget de unge bringer med ind i skolen/uddannelsen

nutid

- noget der opstår i mødet med skolen/ uddannelsen
- det faglige og sociale "pensum"
- at knække (skole)koden
- konkrete vanskeligheder og problemer

fremtid

- noget der angår fremtiden
- afklaring, valg af uddannelse

Hvad skal indholdet i gruppesamtalerne være?

Eleverne skal altid kende og have mulighed for at forberede sig på temaet i gruppesamtalen

Vejlederens rolle i gruppevejledning

- fra ekspert til procesleder
- styring og timing
- skal magte nærhed og distance
- arbejde *med* gruppen og ikke *for* gruppen
- balancere mellem fokus på den enkelte og fokus på gruppen
- balancere mellem at bruge sig selv og bruge gruppen
- fokusere og udvælge i emner, der kan tages op
- introducere ny viden
- følge op på samtalen / følge de unge på vej